

DIALOG EPISTOLAR: MIHAI POP – PETRU CARAMAN

Profesorul Petru Caraman și folcloristul Mihai Pop nu s-au cunoscut personal. Între ei a existat doar un schimb de câteva scrisori, inițiat de cel ce deținea atunci funcția de director adjunct al Institutului de Folclor din București. Pe la mijlocul verii lui 1956, conducerea institutului pregătea pentru tipar „Revista de Folclor”, o publicație trimestrială de factură academică, devenită ulterior „Revista de Etnografie și Folclor”.

Savantul ieșean era invitat, în termeni curtenitori, să accepte colaborarea la acea revistă. Mai mult, i se sugera chiar că ar fi putut deveni un fel de sfătuitor al consiliului științific de la institutul respectiv, contribuind la „rezolvarea unora dintre multiplele probleme ce stau în fața cercetării folclorului nostru”. Era asigurat că pentru calitatea sa de consultant științific existau toate aprobările, inclusiv acordul „forurilor superioare”.

Oferta nu era de neglijat; mai ales pentru cineva care, de aproape un deceniu, se afla într-o izolare totală. Și totuși, cărturarul nu a răspuns de îndată. Precaut, el a meditat o vreme la propunerile ce i se făceau, după care i-a trimis directorului Pop o scrisoare de vreo zece-douăsprezece pagini dactilografiate. Erau abordate, după cum se poate vedea în textul de mai jos (datat 19.VII.1956), toate chestiunile stringente cu care se confruntau, în acei ani, domeniul culturii populare tradiționale și slujitorii săi. Altfel spus, profesorul Caraman le oferea, celor interesați, o mostră elocventă a felului în care înțelegea el să-și exercite rolul de consilier avizat și responsabil. Adăuga apoi condițiile ce ar fi trebuit respectate, pentru ca studiile sale să poată vedea lumina tiparului în perioada preconizată.

Răspunsul lui Mihai Pop a întârziat mai bine de o jumătate de an. Iar când a venit, spre sfârșitul lui martie 1957, s-a dovedit a fi întru totul convențional, de parcă nici nu ar fi citit lunga misivă a interlocutorului său. O spune chiar profesorul Caraman: „Scrisoarea Dvs. nu e nici pe departe replica cea cuvenită la scrisoarea mea din iulie 1956, despre care mi-am făcut o clipă iluzia că merita o altă ripostă”.

Odată cu scrisoarea în discuție, învățatul ieșean primea și „Revista de Folclor”, apărută între timp, asupra căreia era rugat să-și spună punctul de vedere. Evident că și l-a spus, dar se pare că nu a fost, cătuși de puțin, pe placul comitetului de redacție și, mai ales, a redactorului-șef. Cu toate acestea, Mihai Pop a continuat să-i ceară colaborarea etnologului ieșean. Nu doar pentru „Revista de Folclor”, ci și în vederea alcătuirii unui volum de 400-500 pagini, cu caracter internațional, ce urma să marcheze împlinirea unui deceniu de activitate a Institutului.

Revirimentul avea să se producă spre sfârșitul lui septembrie 1961. Cu o zi înainte de expedierea manuscrisului – un comentariu de peste 50 de pagini, pe marginea unei opere fundamentale a învățatului ceh Antonin Václavík – profesorul Caraman îi scria redactorului-șef Mihai Pop, rugându-l două lucruri: să-i confirme de îndată primirea studiului și, în cazul neacceptării condițiilor sale, să i-l restituie în cel mult două săptămâni. Rugămintile sale, repetate după un timp, nu au avut nici un ecou: „E ca și cum aș fi aruncat o piatră într-o fântână părăsită”, nota, cu amărăciune, profesorul.

Răspunsul lui Mihai Pop avea să vină abia după trei luni de zile. În tot acest interval de timp, spunea el, mai mulți membri ai comitetului de redacție munciseră din greu, pentru ca studiul cărturarului să devină, în sfârșit, publicabil. O mai mare ofensă era greu de imaginat. Uitând de o promisiune anterioară, că lucrările lui Petru Caraman nu vor fi cenzurate, i se propuneau acum peste *patruzeci* de modificări! Se numărau printre acestea: necesitatea de a vorbi despre *folclorul muncitoresc*, acceptarea *teoriei marxiste* despre originea artei, însușirea conceptului de *cultură socială* etc.

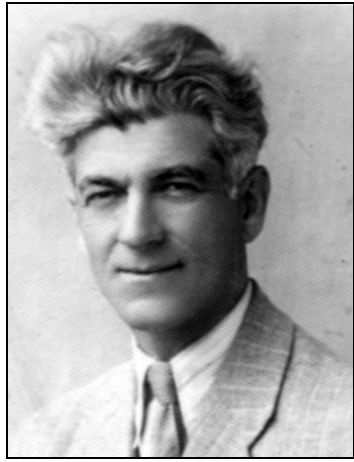
Stupefiat de-a dreptul, ilustrul învățat n-a mai făcut nici un comentariu. Și-a retras manuscrisul*, punând astfel capăt dialogului epistolar, în care se lăsase atras călăuzit de cele mai bune intenții (**Ion H. CIUBOTARU****).

* Studiul profesorului Petru Caraman, prilejuit de apariția cărții lui Antonin Václavík, s-a publicat în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, Iași, II, 2002, p. 537-319, sub titlul: *Observații critice, urmate de discuția câtorva probleme etnografice și etnologice – cu privire specială asupra artei populare*.

** Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași – România.

Mihai Pop

Petru Caraman

1.

Ministerul Culturii
 Institutul de Folclor
 Piața Amzei, nr. 6

București, 7.VII.1956

Stimate Domnule Profesor,

Institutul nostru pregătește publicarea unei reviste de folclor, al cărei prim număr sperăm că va putea să apară încă în anul acesta.

Revista va fi trimestrială, va avea cca. 150 pagini, format „Viața Românească”, și va cuprinde studii și culegeri de folclor muzical, literar și coregrafic și, natural, note, cronici, recenzii, bibliografie.

Am dori foarte mult să putem grupa în jurul ei pe toți folcloriștii de seamă din țara noastră și să facem ca revista să reprezinte cu cinste folclorul și folcloristica românească.

Ne-am bucura foarte mult dacă ați accepta să colaborați la revista noastră, căci suntem convingeți că studii interesante, pe care le-ați elaborat în ultimii ani, așteaptă lumina tiparului. Am dori ca pornind de la această modestă propunere a noastră să stabilim în viitor legături mai strânse și să putem conta pe ajutorul dv. în rezolvarea unora dintre multiplele proleme ce stau în fața cercetătorilor folclorului nostru.

Vă rugăm deci, dacă acceptați propunerea noastră, să ne comunicați ce ați putea să ne trimiteți pentru primul sau eventual al doilea număr al revistei și dacă ați fi dispus să veniți înspre toamnă până

la București, natural în contul nostru, pentru a discuta personal unele probleme în care am dori să avem părerea dv., ca de pildă un catalog al epicii populare românești, pe care am vrea să-l inițiem și pentru care forurile noastre superioare au fost de acord să vă cerem colaborarea.

Cu deosebită stimă,

Mihai Pop

2.

19.VII.1956

Iași, F[un]d[acul] Codrescu, nr. 1

Domnule Director,

Acela, căruia Dvs. – desigur, într-un elan de amabilitate – îi spuneți „Domnule Profesor”, e un paria al societății românești, un cetățean cu numele, adică ultimul dintre toleranții acestei țări: lipsit de cele mai elementare drepturi cetățenești și umane în general, lipsit de un deceniu de dreptul de a munci după pregătirea și puterile lui, lipsit de dreptul sacru de a-și întreține familia, lipsit de dreptul de a-și publica lucrările sale, lipsit de cartelă de pâine și de lemne... cu un cuvânt, lipsit de dreptul de a trăi! Și Dvs. Vă adresați mie să colaborez la studii de decentă ținută științifică? Dar chiar de-aș fi fost cândva capabil de așa ceva, nu se va fi dezvățat oare pana mea de a mai lucra pe cont personal, după atâta timp de robie spirituală, când a trebuit să prestez muncă umiltoare și ucigătoare de hamal al condeului, în cele mai variate domenii imaginabile ale tehnicii și ale științelor exacte?

Mă-ntreb dacă de mine poate fi vorba în amabila Dvs. scrisoare și dacă nu ați greșit cumva adresa! Dar totuși, sper că nu ați greșit-o... Căci – în ciuda vitregiilor destinului meu, care a făcut dintr-un om perfect valid un incapabil de a fi susținătorul propriei sale familii și care m-a pus în împrejurări demonic de potrivnice năzuinței de a mă consacra serios specialității mele – în ciuda acestor vitregii, nu am putut să nu mă ocup de probleme de filologie slavo-română și mai ales de probleme de folclor și etnografie românească, privite pe plan larg comparativ. Dacă nu aș fi făcut-o, aș fi pierit de bună seamă, pentru că aș fi constatat eu însumi inutilitatea mea, de care oficialitatea a ținut cu atâta perseverență – în toate chipurile și pe toate căile – să mă convingă pe mine și pe alții, fără

să izbutească însă... În adevăr, în această perioadă de distrugeri catastrofale abătute asupra menționatelor domenii ale științei noastre, am considerat drept cea mai imperioasă datorie patriotică de a nu părăsi cu totul îndeletnicirile mele de odinioară.

Așa se face că am de dat la iveală lucruri interesante, cred, care ar putea fi primite cu entuziasm în orice periodică de specialitate din lumea științifică civilizată. În privința epicii populare române, la care Vă referiți Dvs. îndeosebi, de asemenea am multe de spus, ca unul care sunt familiar totodată și cu epica populară a atâtor altor popoare.

Dar să-mi fie cu iertare dacă eu nu sunt prea entuziasmat de curtenitoarea Dvs. propunere. Motivele sunt pe cât de simple, pe atât de naturale și ele provin din dura experiență a unui întreg deceniu...

Dvs. mă invitați să colaborez la o revistă de folclor, care „să reprezinte cu cinste folclorul și folcloristica românească”. Mi-o faceți în numele unei instituții de stat, „Institutul de folclor”, firmă foarte prestigioasă e drept, dar care mă face să mă întreb cu cea mai îndreptățită și în același timp cu cea mai sceptică nedumerire: Cum e cu putință să existe un institut de folclor într-o țară, unde folclorul ca disciplină științifică nu există? Căci, știți care este adevărul cu privire la folclorul și etnografia românească?? Iată, să Vi-l spun eu în toată cruzimea lui, fără a mă înșela nici c-o iotă și desfid pe oricine să vie spre a infirma, cu argumente obiective, cele ce am să afirm eu acum: *Republica Populară Română este, astăzi, în materie de folclor și etnografie, ultima țară, nu din Europa, ci din lume!* Oricine-ar spune contrariul, minte! Noi, cei ce reprezentăm aceste specialități, suntem obligați să informăm cinstit – vreau să spun fără nici un fel de flaterii sau menajamente – pe conducătorii politici ai țării; e o datorie de supremă urgență, pe care trebuie să ne-o îndeplinim cu orice risc, fiindcă, altfel, cu minciuna nu vom face decât să adâncim și să permanentizăm răul!

Și totuși, dacă avem, în vedere materialul însuși adică tezaurul folcloric și etnografic românesc, de pe teren suntem – din harul Domnului – una din primele țări de pe planetă, atât în ce privește bogăția și varietatea, cât și frumusețea lui. Dar tocmai de aceea, dezolanta realitate științifică de la noi față de o asemenea avuție națională, constituie o adevărată tragedie pentru poporul nostru și în același timp o rușine pentru știința românească!

Acest sentiment de rușine pentru poziția noastră atât de umilită l-am încercat acum trei ani, când profesorul de folclor Sigurd Erixon de

la Universitatea din Stockholm, și în același timp directorul Institutului de Folclor al Suediei, m-a invitat printr-o adresă specială să-i dau – într-un articol pentru revista folclorică „Laos” dirijată de el – toate informațiile referitoare la înfăptuirile folclorice și etnografice actuale ale românilor în ce privește periodice de specialitate, programele anuale de cursuri ale catedrelor noastre universitare, muzee, institute și edituri consacrate publicării de materiale și studii... etc. Ce era să-i răspund?? Nedorind să-mi blamez țara, am tăcut! Astfel, am preferat să comit impolitețea de a-l lăsa fără răspuns (deși mi s-a adresat foarte stăruitor în câteva rânduri), căci pentru a salva cât de puțin și momentan prestigiul românesc, ar fi trebuit sau să spun minciuni (ceea ce nu mi-am permis), sau să mă raportez la trecut, spre a arăta c-au fost înainte de perioada comunistă unele lucruri valabile, care promiteau să evolueze în chipul cel mai fericit, dar care au fost suprimate total de actualul regim... La fel, am tăcut la întrebările ce mi-au pus alți specialiști streini, care mi-au cerut informații referitoare la activitatea mea științifică de după anul 1944 pe tărâmul Folclorului Comparat și al Etnografiei și care m-au rugat să le trimit din lucrările mele, publicate în acest timp, în schimbul celor trimise de dânsii. Întâmplarea a făcut chiar ca un folclorist strein să mă pună-ntr-o asemenea încurcătură în chip cu totul inopinat, pe când se afla oaspete aici la noi în țară... Evident, iarăși am tăcut și, profund tulburat, am căutat să schimb vorba!

Pe de-altă parte, într-o țară ce se intitulează „republică democrată populară”, absența disciplinelor folclorului și etnografiei este un fapt care apare de-a dreptul absurd și chiar ca o negație a democrației autentice, mai ales dacă ne gândim că România însumează o populație de peste 75 % de plugari și ciobani! M-am întrebat nu odată cum e cu puțință ca factorii responsabili din statul român să nu se fi gândit ei înșiși la aceasta și să nu-și fi dat seama de contradicția flagrantă în care se situează – ca exponenți ai unei ideologii prin excelență democratice – atunci când au creat o asemenea situație dezastruoasă sursei centrale a etnopsihicului românesc? Căci ei nu numai că au neglijat acest valoros patrimoniu al sufletului național, dar l-au desființat din temelii, smulgându-l cu rădăcini cu tot și aruncându-l ca pe-o buruiană netrebnică. Am fost spectatorul îndoliat al funeraliilor folclorului și etnografiei românești sub acest regim ce se numește pe sine democratic. Nevoit a privi cu brațele încrucișate lugubrul eveniment, nu am putut interveni nici cu vorba, nici cu fapta spre a salva ceva. Tragedia aceasta implica în rândul întâi înmormântarea celor câțiva specialiști mai competenți pe care-i

avea țara. Dvs. îmi cereți acum să vin să ajut la învierea morților... adică la săvârșirea unui miracol! Dar dacă distrugerile – adesea de proporții gigantice – pot fi realizate într-un timp record, într-un ceas sau într-o zi, printr-un simplu decret sau și fără, ele nu pot fi reparate sau refăcute nici în curs de decenii ori de secole, iar uneori niciodată... Dvs. îmi spuneți că vorbiți nu numai în numele Dvs., ci și al unor foruri mai înalte. Dar tocmai aceste foruri sunt răspunzătoare de nimicirile totale pe care le-am semnalat mai sus! Cum pot eu crede cu ușurință că aceleași autorități oficiale vor astăzi în chip sincer viață, acolo unde ieri au semănat moarte?? Și să-mi fie iertat dacă chiar Domniei-Voastre – care arătați atâta atenție față de mine – îmi vine foarte greu să Vă acord, în calitatea Dvs. de persoană oficială, încrederea pe care desigur ați merita să V-o acord, dat fiind că eu am pierdut încrederea în orice autoritate de stat (deși eram deprins a vedea în stat și în autoritățile sale pe protectorii cetățenilor și mai ales pe protectorii culturii de orice gen). Nu sunt oare aceste autorități – în frunte cu Ministerul Învățământului și cu Universitatea – acelea care s-au comportat față de mine și față de sectorul științific pe care îl ilustra persoana mea, cu o dușmănie exterminantă, nesocotind legile scrise ale țării și legile nescrise ale eticii umane universal valabile? Dar în ce calitate, rogu-Vă, voi colabora eu la periodica folclorică ce intenționați a publica? Tot așa ca rebut al societății, precum mă aflu de zece ani încoace?? Lăsând la o parte faptul insignifiant că mie personal nu mi-ar surâde o asemenea situație, socotesc că chiar pentru onor[atul] Institut de Folclor ca și pentru revista lui ar fi dezonorant!

Nu cred „forurile superioare”, la care ați făcut Dvs. aluzie, că ar trebui să se reabiliteze mai întâi față de mine și numai după aceea să facă din mine un colaborator la munca științifică pe care mi-o propuneți?? Mi se pare că numai așa și nu altfel cere etica demnității și a onoarei... Eu sunt, e drept, un arhinecăjit „chômeur”, și nevoie de lucru pentru a-mi câștiga pâinea mea și a familiei mele am ca puțini alții în Republica Populară Română, așa că mi-ar veni extrem de greu să refuz o ofertă așa de ispititoare ca aceea pe care mi-o faceți de a lucra într-un domeniu atât de drag mie. Dar, Domnule Director, țin să Vă amintesc că eu sunt un „chômeur” care nu poate renunța odată cu capul la onoarea lui de om și mai presus de orice la aceea de român. Eu știu prea bine, firește, că atâția compatrioți de-ai mei sunt oricând gata să se preteze cu cea mai mare ușurință la orice umilire în schimbul avantajelor materiale; dar unii ca aceștia sunt departe de a fi modele pentru mine și departe de a fi exponenți autentici ai neamului românesc.

Și apoi – presupunând că „forurile superioare”, de acord cu Institutul de Folclor, ar îndeplini cele necesare pentru ca eu să pot accepta oferta Dvs. – îmi permit să Vă întreb: cum să lucrez eu, cu seriozitatea și perseverența cu care-aș dori s-o fac, în condițiile imposibile în care m-a pus actualul regim de „democrație populară”? Căci, nu Vă uitați la ceea ce se spune de pe diferite tribune – presă, radio, discursuri politice... – de pe care se trâmbează, de către oameni copios retribuți, că astăzi în sfârșit s-au creat „condiții optime” pentru oamenii de știință: este o minciună!

Vreți să Vă arăt eu „condițiile optime” reale în care am fost pus din ziua când am fost izgonit samavolnic de la Universitate, fără să am altă vină decât aceea de a-mi fi păstrat normal și treaz spiritul critic atunci când era vorba de interesele Universității și ale culturii românești? După o scurtă perioadă petrecută la închisoare, am înțeles că pentru mine nu mai exista altă ieșire decât lucrul cu brațele: în era nouă care se deschidea atunci la noi, munca intelectuală ajunsese, pentru atâția oameni cu pregătire științifică din țară, să însemne un blestem și o osândă. M-am dus deci să caut plasament la munca musculară. Și am lucrat acolo până m-am îmbolnăvit, primejduindu-mi grav sănătatea. Am regretat profund lipsa mea de rezistență fizică, deoarece, acolo câștigam incomparabil mai mult decât am constatat pe urmă că se poate câștiga din munca „intelectuală” pe care mi-o mai rezerva mie, în derâdere, soarta. Mă refer la sterila și istovitoare muncă de traducător din aproape toate limbile Europei, la care am fost constrâns să mă dedau și la care am fost exploatat sângeros de toți cei ce binevoiau să-mi deie de lucru – particulari sau instituții ale statului. Am tradus istorie, turcologie, botanică, fitopatologie, matematică, fizică, geologie, geodezie, oftalmologie, industrie textilă, chimie organică, tăbăcărie etc., etc.

Dar ceea ce a fost și este pentru mine apăsător până la sugrumare, e faptul că oficialitatea a ținut cu orice preț să-mi introducă cu sila în căsuța mea oameni streini – anume puși, pare-se – ca să-mi tulbure traiul liniștit de altădată, făcându-mi-l imposibil. Și-n adevăr, aceștia au reușit să-mi transforme viața în infern; căci intrușii erau militari de la „Securitate”, adică oameni fără umbră de scrupule – un fel de personaje „tabu”, pe care nu-i poți reclama nimănui și care știu că totul le este permis, morală sau lege neexistând pentru dânșii... Iar ca să-mi fie otrăvit sufletul în modul cel mai eficace, acești musafiri nepoștiți s-au instalat perete-n perete și ușă-n ușă cu camera mea de lucru, unde îmi este biroul și biblioteca. Ca să pot redacta ceva și în general ca să pot medita, sunt

nevoit să plec de-acasă, căci funesta vecinătate îmi sperie gândurile. Astfel, de atâția ani – mie mi se pare că de-o eternitate – eu nu mai am liniște în propria mea casă, nici zi nici noapte. Până și acest ultim refugiu, pe care-l oferă omului căminul familiei sale, mi-a fost interzis, ceea ce m-a făcut adesea să pizmuiesc animalele, care-și au vizuina sau cuibul lor în tainițe, unde zgomotul profan nu pătrunde... Cred că nu poate fi imaginat ceva mai diabolic pentru a distruge nervii unui intelectual, care – pentru creația științifică – are nevoie, în rândul întâi, de liniște. E culminația nenorocirilor mele. Toate autoritățile de stat cărora m-am adresat cu rugămintea de a interveni unde trebuie ca să fiu eliberat de această plagă, m-au dezamăgit crunt. Între acestea, reprezentanții ai forului academic și universitar din Iași au dat din umeri ca-n fața unei chestii foarte primejdioase și fără soluție, în care ei nu cutează să se amestece... Iată, domnule Director, realele „condiții optime” de lucru create de guvernul și regimul nostru unora din oamenii de știință ai țării!

O, desigur, există și fericiți favoriți ai soartei – vreau să spun ai regimului – care dispun de condiții în adevăr optime, care sunt larg gratificați cu ranguri răsunătoare și cu remunerații corespunzătoare rangului și care au de asemenea apartamente liniștite la locuințe particulare, precum și cabinete de lucru la instituții publice... Da, există; dar eu mă îndoiesc grozav de mulți din aceștia că sunt creatori de știință: căci titlul pompos și remunerația bogată n-au fost niciodată în stare să facă din pseudosavanți, improvizați de pe-o zi pe alta, autentici oameni de știință! „Ex nihilo, nihil!” – vorba veche. Sau cum spune causticul proverb polonez: „I w Paryżu, nie zrobią z owsa ryżu!”

Și acum, o întrebare cardinală: vor cu adevărat „forurile superioare” din RPR să remedieze în mod eficace această nefericită și rușinoasă stare de lucruri pe terenul etnografiei și folclorului românesc? Să înceteze, aici, cu improvizația de specialiști și de posturi, care nu pot duce decât la cheltuieli inutile fără rezultate serioase. Să renunțe de asemenea la metoda de lucru a colectivelor lipsite de simțul răspunderii și să restabilească prompt în drepturile ei imprescriptibile sfânta responsabilitate personală. Evident, nu mă refer nicidecum la colaborarea absolut benevol consimțită, prin înțelegerea mutuală dintre specialiști, atunci când e vorba de lucrări de amploare; dar aceasta e cu totul altceva! Sistemul muncii în colectiv va fi fiind el bun, desigur, aiurea în domeniile strict economice, nu însă la creația științifică sau artistică, unde operele de reală valoare și capodoperele nu vor putea fi produse decât de personalitatea individuală.

Dar eu nu mă voi limita la principii, ci voi înfățișa propuneri salutare din cele mai concrete, dacă „forurile superioare” – atunci când e vorba de selectarea oamenilor capabili să creeze știință – sunt dispuse să revină la *criteriul valorii, singurul sănătos și singurul în stare să promoveze știința*. Aceasta însă cere mai întâi abolirea totală a nenorocitului criteriu politico-social, care în toate timpurile a fost odios, dar niciodată n-a făcut mai multe ravagii ca acum în știință, fiindcă niciodată n-a fost aplicat în mod mai absolut și mai consecvent...

Iată deci propunerile mele: Are țara un Institut de Folclor? Și are ea muzee etnografice? Foarte bine. Dar pentru a corespunde unei realități de fapt, asemenea instituții trebuie să-și tragă seva lor din rădăcini adânc înfipte în munca asiduă și competență depusă pe alte tărâmurii. În rândul întâi, e nevoie de catedre universitare cu specialiști verificați – de țară și de streinătate – care să formeze un tineret studentesc cu aparat apercetiv sensibil la problemele domeniilor în chestiune și care să creeze la noi atmosfera științifică necesară, astăzi complet inexistentă. Să fie deci rechemat la catedra sa de etnografie, D[omnul] Romulus Vuia, care e un specialist de o ireproșabilă competență. De asemenea, să fie rechemat la postul său de conferențiar pentru etnografia românească D[omnul] I. Chelcea de la Iași, care s-a dovedit un zelos lucrător ce-și cunoaște obiectul. Să se creeze o catedră de *Folclor comparat*, la care să fiu numit eu. (Îmi pare rău că a trebuit să mă propun pe mine, dar a nu o face, ar însemna nu numai o falsă, ci și o vinovată modestie, cred. Căci, dacă aș cunoaște la noi pe cineva pe care să-l știu că poate purta în chip mai competent această grea răspundere, nu aș ezita deloc să-l recomand pe acela).

Să se facă apel – pentru ramura aromânească și meglenită – la valorosul folclorist și etnograf Tache Papahagi, căruia etnografia română îi datorează monumentală colecție *Images ethnographiques roumaines*. Să se redea distinsului nostru folclorist Ion Mușlea direcția fostei *Arhive de Folclor a Academiei* cu posibilitatea de a publica materiale și studii nu odată pe an că înainte, ci trimestrial, iar mai târziu poate chiar lunar. Totodată, D[omnul] Ion Mușlea să fie însărcinat a ne ține la curent cu bibliografia folclorică și etnografică și chiar etnologică, din țară și streinătate, prezentând anual, într-un volum special, tot ceea ce se tipărește mai valabil și mai de interes pentru români peste hotare; iar de la noi, absolut orice apariție din aceste domenii, incluziv materialele m[anu]s[cri]se înregistrate de Arhiva Folclorică a Academiei ori a altor instituții ca muzee, arhive locale etc. (Firește, pentru a fi posibil acest

lucru, trebuie deschise larg frontierele țării ca să ne vină tot ceea ce publică streinătatea în domeniul specialităților respective și astfel să ne poată fi înzestrate cât mai complet măcar Biblioteca Academiei și Bibliotecile Centrale ale Universităților noastre).

Să fie apoi utilizați la locuri corespunzătoare o serie de folcloriști mai tineri, demni de toată prețuirea, care s-au remarcat prin studii și articole interesante, precum sunt domnii Gh. Vrabie, Gh. Pavelescu, Const. Chițimia... Să se continue tipărirea revistei atât de promițătoare „Cercetări Folclorice”, din care n-a apucat să apară decât vol. I în 1947, ca organ al unui cerc de studii folclorice.

Să se permită profesorului Ion Diaconu să-și continue publicarea revistei de apreciazabilă ținută științifică „Ethnos” și să fie ajutat de stat la editarea ei.

Să fie invitat merituosul preot oltean Gh. Dumitrescu-Bistrița să reia fără întârziere tipărirea frumoasei și extrem de utilei reviste „Izvoarașul”, care ajunsese – cu mari sacrificii din partea directorului ei – la anul XX și care cultiva folclorul românesc, incluziv cel muzical, cu o așa de nobilă pasiune. Și să i se pună la dispoziție și lui ajutoarele materiale necesare pentru a putea porni din nou la drum.

Mai mult încă: să se încurajeze și să se sprijine de către stat apariția de reviste noi, locale, care să colecteze materiale folclorice și etnografice din ținuturile respective.

În fine, să se sădească în sufletul tineretului școlar din toate școlile țării dragostea pentru folclorul patriei, iar baza educației artistice să fie pentru toți – incluziv studenții Universităților și ai Politehnicilor – splendida muzică folclorică românească. Apoi, elevii școalelor tehnice și industriale să fie dirijați metodic către mostre din arta noastră plastică populară. Iar în special elevii liceelor să fie de timpuriu stimulați la colectarea de materiale folclorice și etnografice de către profesorii lor, care să-i conducă chiar pe teren spre a-i iniția în această activitate prin propriul lor exemplu și spre a le insufla fidelitate și respect cât mai desăvârșit la înregistrarea materialelor. Aceasta s-ar putea realiza cu succes numai în acord cu catedrele universitare, care ar pune la dispoziția profesorilor din învățământul mediu (în ce privește folclorul, profesorii de limba română cu deosebire; în ce privește etnografia, profesorii de geografie) planuri, directive, chestionare clare și cu grijă alcătuite pentru un asemenea scop.

Apoi, – spre a ne raporta la sursa folclorică însăși și anume la unul din cele mai prețioase filoane artistice ale ei: muzica populară

instrumentală – să se interzică în modul cel mai riguros, pe cale oficială, răspândirea la sate a instrumentelor de alamă și a tobelor, precum și răspândirea acordeoanelor, care amenință să invadeze pretutindeni lumea noastră rurală, înlocuind instrumentele muzicale autohtone de veche și frumoasă tradiție și pervertind iremediabil gustul muzical fin al poporului. Să se pună capăt acestei plăgi pustiitoare, cât mai e vreme – vreau să spun, înainte de a face tot răul pe care e în stare să-l facă!

Să binevoiască onor[atul] guvern a face aceasta și va vedea în cel mai scurt timp cu puțință rezultate reconfortante pentru etnografia și folclorul român. S-o facă însă cât mai curând, căci noi nu suntem eterni! Și ar fi un păcat mare și iremediabil să lese să dispară fără urmă o pleiadă de lucrători capabili de a aduce serviciile cele mai temeinice țării lor în acest moment de gravă criză a disciplinelor în chestiune. Este, după mine, singura cale eficace, care ne poate scoate din teribilul impas. Iar dacă totuși „forurile superioare” nu vor recurge prompt la măsurile practice preconizate aici de mine, atunci este cât se poate de clar că ele nu doresc remedierea descurajantei stări de lucruri actuale.

Să nu se lase înșelat onor[atul] guvern de sfătuitoari superficiali sau rău intenționați, care – necunoscând disciplinele respective în esența lor – insinuează cum că acestea ar fi expresia obscurantismului superstițios și a șovinismului... Nimic mai fals și totodată mai dăunător pentru cultura țării decât asemenea afirmații! Căci folclorul și etnografia sunt tocmai disciplinele care deschid direct porțile către sufletul nației noastre, privit în complexa lui totalitate; numai ele sunt în stare a ne face posibil să scrutăm adesea acest suflet colectiv până-n insondabilele lui profunzimi. Aceste surse capitale de cunoaștere a specificului etnic românesc nu pot fi șoviniști, fiindcă ele ilustrează în chipul cel mai nealterat omenia și cuminența poporului român – a celui autentic – care nu a fost niciodată șovinist. Și ele nu sunt obscurantiste nici chiar atunci când tratează despre superstiții și eresuri, care contribuie în mod atât de eficace la reconstituirea unei mentalități apuse ce merită a fi studiată; precum nu sunt nici când adună sau examinează ustensilele arhaice ale unei tehnici barbar de primitive. Căci dacă, de ex[emplu], etnograful strânge cu pietate diferite tipuri de pluguri din lemn, această nu înseamnă nicidecum că el dorește întoarcerea românilor la acel stadiu al tehnicității agrare și că astfel el ar acționa ca un factor retrograd, deci primejdios la culme pentru propășirea neamului!! Tot așa și folcloristul: dacă adesea colectează pasionat până și eresurile poporului nostru, o

face pentru același scop științific – studiul lor – și în același chip în care un muzeograf strânge diferite obiecte – documente ale unei culturi dispărute sau disparente – pentru a la depune în muzeu la dispoziția cercetătorilor, dar nu pentru a cultiva sau propaga superstiția!

După cum preistoria nu poate fi șovinistă sau obscurantistă, tot așa nu se pot atribui asemenea rătăcirii etnografiei și folclorului. În adevăr, pentru cine e versat în studiul acestor ramuri ale științei despre om, este clar că ele sunt cu totul în afară de vreme și de patimile vremilor. Căci, de fapt, ele au de obiect elementul demiurgic al sufletului popular: permanența lui! Tocmai de aceea, niciuna din disciplinele care se raportează la om și la viața lui nu pot fi comparabile cu folclorul și etnografia, când este vorba de cunoașterea specificului etnic. Ele stau în fruntea tuturor! Ba, mai mult: studiul aprofundat al acestora, precum și contactul direct și durabil cu sursele lor vii sunt în același timp garanția marilor creații de viitor în domeniul artelor. Căci, să nu uite onor[atul] guvern că Eminescu și Grigorescu – spre a nu aminti decât aceste culmi ale geniului românesc – sunt izbucniri vulcanice ale celor două binecuvântate surse: primul, al folclorului, iar cel de-al doilea, al etnografiei noastre! Mai e nevoie oare să spun că acești doi giganți ai națiunii române nu ar fi fost așa de mari dacă la baza operei lor n-ar fi stat comuniunea intimă cu acele surse?

Iată adevărul curat, în numele căruia „forurile superioare” pot acționa urgent – fără nici un fel de temeri și fără vreo ezitare – la ridicarea din neant și din ruine a celor mai năpăstuite discipline din Republica Populară Română.

Iar acum, revenind la propunerea de colaborare la revista folclorică a Institutului Dvs., mă paște o panică nu mică și anume: mă înfioară gândul că și această revistă ar putea fi dominată de același conformism și de aceleași teze, care-au invadat tot ceea ce se publică la noi de ani de zile, în mai toate ramurile de activitate intelectuală, până chiar și în cele ale științelor exacte. Ori, este prea bine cunoscut – de către oricine vrea să privească obiectiv faptele – că tezismul și conformismul sunt moartea științei! Ele duc în mod inexorabil la pseudoștiință... totdeauna și pretutindeni... Excepție nu există! Nicăieri însă efectele lor nu sunt mai nimicitoare ca în folclor și etnografie, căci nicăieri falsificatul nu apare mai clar și mai hidos totodată. Și totuși, am putut vedea în anii trecuți articole de folclor, în care nu numai argumentarea era falsă, ci înseși materialele folclorice – pe baza cărora se trăgeau concluzii – erau falsificate!

Mă gândeam atunci cu suprema indignare, dar și cu groază, că asemenea insanități au putut fi publicate... iar mie nu-mi era permis a interveni cu critică – singura garanție a mai binelui – pentru a-i denunța pe impostori! Nu cumva colaborarea mea eventuală, la o revistă folclorică tolerată azi de regim, implică surpriza de a mă vedea figurând alături de asemenea autori de studii folclorice?

Și nu se vor exercita oare asupra-mi nici un fel de constrângeri din partea nimănui, ca să scriu în vreun anumit chip, după vreun normativ prestabilit, așa cum place poate vreunui regizor științific de școală nouă? Să scriu, de pildă, în stilul lui Marx sau al lui Lenin, deși acești gânditori nu au avut niciodată nimic comun cu etnografia și folclorul... Sau, poate chiar în stilul „genialului” Stalin, care a avut generozitatea de a prescrie directive salvatoare pentru toate științele și artele, și care a dat atâta de lucru lingviștilor academicieni din R.P.R., comentându-i în chip savant și elogiindu-i cu adâncă grațitudine „epocala” sa contribuție lingvistică, într-o serie de memorabile ședințe solemne ale Academiei... Așa ceva, cu regret, eu nu voi putea face. Iar dacă totuși mă voi obstina să scriu așa cum îmi dictează mie conștiința și pricepera mea, nu cumva voi risca rigorile vreunei cenzuri? Căci de vreme ce mi-a fost interzis de a tipări vreun rând de 10 ani încoace, cine-mi garantează mie că, dacă trimit m[anu]s[cri]ul meu la redacție, n-o să mă trezesc cu studiul ciuntit ori „reconsiderat” și metamorfozat prin intervenția inopinată a vreunui cenzor improvizat în mare specialist al folclorului – cine? Principiul meu fundamental – pe care-l cred valabil pentru orice muncă științifică, indiferent de specialitate – este pe cât de simplu, pe atât de irefutabil: materialele și datele riguros documentare trebuie să-lăsate să-și impună ele însele, de la sine, concluziile lor cercetătorului, care e dator să le accepte așa cum acestea se prezintă, neavând dreptul de a le violenta sau de a interveni sub nici o formă. Eu, altfel, nu știu să scriu și nu-mi pot permite să scriu.

Și, în fine, o altă chestie f[oarte] prozaică, ba chiar f[oarte] vulgară, dar nu mai puțin importantă: m[anu]s[cri]sele trimise la redacția revistei Dvs. – în cazul când, dintr-un motiv sau altul, nu s-ar publica – se mai întorc ele în chip absolut sigur la autor?? (Desigur, Vi se pare insolită întrebarea mea, dar o jalnică experiență m-a făcut sceptic până la mizantropie în această privință. Aflați că atât eu, cât și alți autori de lucrări folclorice și etnografice – precum și de la alte discipline – nu ne-am primit până azi, în ciuda

repetatelor insistențe, m[anu]s[cri]sele noastre depuse la fostul secretariat de redacție al *Institutului de Studii și Cerc[etări] Balcanice*, desființat în 1947 cu editură cu tot! Ni s-a răspuns, când s-a binevoit a răspunde, fie că nu există, fie că s-au pierdut... Ori eu nu admit nici în timp de război astfel de pierderi, dar în plină perioadă de pace! Nu e vorba aici numai de deposedarea cuiva de un bun al său și de aruncarea în hău a rezultatelor unei trude ostenitoare. E ceva și mai grav: între autor și m[anuscri]sul dispărut, sunt legăturile sacre ale paternității spirituale, care înseamnă cu mult mai mult decât o simplă proprietate materială. Despre aceste legături, nu au voit să știe nimic cei ce au preluat arhiva secretariatului de redacție de la fostul *Institut de St[udii] și Cerc[etări] Balcanice*. A fost o adevărată piraterie oficială... căci unul din factorii răspunzători e mare personaj azi. Atât de mare că mi-i și frică să-i spun numele, fiindcă e nu mai puțin decât academician plin și cum este veninos peste măsură, de la înălțimea acestui rang, poate face mult rău! Aș vrea să știu dacă o asemenea piraterie mai e cumva în uz încă... dacă mai poate fi posibilă. Nu de alta, dar n-aș mai fi dispus să mă mai expun. Și apoi: „un homme prévenu en vaut deux!” Vedeți dar că am motive serioase să fiu îngrijorat. De aceea, aș dori din partea Dvs. un cuvânt liniștitor și referitor la siguranța m[anu]s[cri]selor.

În concluzie, colaborarea cu Dvs. mă tentează mult. Pe de-altă parte, față de atenția atât de avenantă ce mi-ați arătat, precum și față de urgența nevoii de a se mobiliza toate forțele capabile să contribuie efectiv la restaurarea folclorului nostru, nici nu mi-ar fi îngăduit să repudiez „de plano” o astfel de propunere. Aștept încă, în prealabil, din partea înaltelor foruri, gestul care-ar fi trebuit de mult să vină. Și sper că el va veni în cele din urmă, dat fiind că eu nu sunt un infractor, care-și ispășește o vină prin vreo pedeapsă ce i s-a aplicat. Eu n-am fost doar niciodată judecat pentru vreun delict și nici condamnat de vreo autoritate cu competență juridică ori fără o asemenea competență. Eu sunt pur și simplu victima unui șir de samvolnicii, care – primate prin prizma unei logici normale – este inexplicabil cum de-au fost posibile... Cu toate acestea, mi-e cu neputință să cred că într-un stat, la forurile superioare de care depind eu, să nu existe sentimentul răspunderii. În numele acestui sentiment, cu deosebire, îmi permit să nădăjduiesc că dreptatea mea nu va mai întârzia. Deja văd – vai, cu o prea amară satisfacție – că oficialitatea începe să se întoarcă sfios la

stări de lucruri pe care eu le apărăm împotriva ei acum un deceniu și mai bine. Poate e un semn al intrării în normal, așa că aștept să se-ntâmples minunea întreagă... Și Vă asigur, în ceea ce mă privește pe mine, că odată satisfăcută legea dreptății și a demnității umane, voi accepta cu plăcere invitația Dvs., încredințat că disciplina folclorului românesc se va resimți de participarea mea la lucru. Aș dori sincer s-o pot dovedi cu fapte concrete, cât de curând, că aceasta nu este o presupunere vană.

Dar dacă totuși dreptatea mea nu va veni, mă voi resemna să continui a lucra și de-acum încolo sub blestemul „condițiilor optime” de până azi... Astfel, voi aștepta până când urile se vor potoli definitiv și până când eu însumi voi putea merge la editor sau la tipograf spre a-i înmâna m[anuscri]sul meu, care va fi respectat cu sfințenie în litera lui. Voi aștepta până când voi putea publica eu însumi fără protecția nimănui – revista de folclor autentic pe care-o visez de mult. Iar dacă un asemenea moment, utopic poate, nu va veni până la termenul final al vieții mele, îmi voi lăsa m[anu]s[cri]sele viitorimei, să le deie ea la lumină, în nădejdea că odată și odată știința adevărată va trebui să fie repusă în drepturile și în libertățile ei de a se exprima fără nici un fel de presiuni sau opreliști. Și nu voi uita – sub nici un motiv nu voi putea uita – să prefățez lucrările mele cu luminosul tablou al „condițiilor optime” în care le-am realizat. Da, le voi lăsa în seama viitorului, oricât de îndepărtat va fi acel viitor. De altfel, și așa, eu nu mai trăiesc în actualitate... am fost de mult aruncat afară din ea, ca un element indezirabil și inutil, de către proprii mei compatrioți, de către statul român însuși.

Desigur, Vi s-a părut bizar limbajul meu – al omului care spune lucrurilor exact pe numele lor – adică un limbaj anacronic în orice epocă și sub orice regim. Știu că este cu totul insolit, dar eu nu pot vorbi altfel. Am avut de suferit și-n trecut, sub celălalt regim, din cauza lui; acum însă am atins apogeul. Căci puțin a lipsit de a plăti cu capul cutezanța mea de „a vorbi cum mi-i vorba”. Am făcut-o totuși ori de câte ori am crezut că trebuie... și o fac și acum față de Dvs. M-am simțit dator să dau acest strigăt de alarmă astăzi, când, poate mai mult ca oricând din lașitate și oportunism – pentru a flata cu profit orgoliul factorilor hotărâtori din stat – se laudă hiperbolic, uneori până la fantasmagorie, creații pe care pretindem că le-am realizat în diferite domenii de activitate. Consider aceasta drept cea mai mare crimă de *lez-națiune*, pentru că astfel, – necunoscând realitatea de fapt – nu vom fi în stare

niciodată să mai remediem răul și să refacem marile noastre lacune. De aceea, nu am pregetat a spune adevărul în toată nuditatea și cruzimea lui. Numai așa se va putea trece la întronarea mai-binelui. Altfel, dacă persistăm la infinit în autoflatare și minciună, suntem pierduți. Nu știu de unde îmi vine convingerea că Dvs. nu veți putea fi indiferent la cele ce V-am împărtășit eu aici. Dar dacă eu aș fi puțin sensibil la indiferența Dvs. față de soarta mea personală, Vă asigur că aș fi foarte dezamăgit în cazul nepăsării sau al pasivității față de soarta folclorului și a etnografiei românești, despre care V-am vorbit atât de deschis și de îndurerat și dacă nu o veți face cunoscută în toată întunecata ei înfățișare guvernului sau miniștrilor de resort.

În speranța că nu mă veți înțelege greșit și că veți avea curajul de a face să parvină cele spuse de mine – în interesul științei românești – acolo unde se cuvine, pentru a aduce îndreptarea dorită de toți românii conștienți, Vă încredințez, Domnule Director, de toată stima mea.

Petru Caraman

3.

Ministerul Culturii
Institutul de Folclor
Nikos Beloiannis, 25

București, 27.III.1957

Stimate Domnule Profesor,

Răspunsul meu la scrisoarea dv. a întârziat foarte mult. Vă rog să nu considerați aceasta o impoliteță. Scrisoarea dv. puneă atâtea probleme cărora eu nici nu le puteam răspunde.

Ea cuprindea însă două chestiuni esențiale, aceea a inexistenței folclorului ca disciplină științifică la noi, și aceea a colaborării dv. la „Revista de Folclor”, la a căror lămurire simplele vorbe n-ar fi putut aduce nimic; se cereau fapte mai convingătoare.

Am așteptat deci să apară revista, ca să vă convingeți că într-adevăr ea caută să grupeze pe toți folcloriștii din țara noastră, că vrem să ne asigurăm și colaborarea unor specialiști de seamă din străinătate și că ne străduim ca ea să fie la un bun nivel științific. Din numărul pe care vi l-am trimis veți putea vedea că în cadrul institutului căutăm să desfășurăm o muncă modestă dar cinstită, pentru valorificarea bogatului folclor al țării noastre la nivelul științific cuvenit.

Ar fi de altfel un mare păcat dacă nu am face acest lucru tocmai noi românii, care avem încă vii comori folclorice neprețuite, ce ne oferă nemărginite posibilități de cercetare nemijlocită, baza oricărei bune cercetări de folclor, și cărora ni se pun, azi la, dispoziție posibilități de care altădată nici n-am putut să visăm.

Vă fac deci o singură rugămintă: să citiți „Revista de Folclor” și să vedeți în ce chip și cu ce ați putea contribui și dv. la o cât mai temeinică afirmare a folcloristicii noastre, atât în țară cât și peste hotare.

Revista va apărea de acum înainte de patru ori pe an, în numere de câte 150 pagini, cu materialul grupat cam în același fel ca și în numărul ce v-am trimis, și sper că într-unul din numerele viitoare va putea publica și un studiu al dv.

În așteptarea viitoarei colaborări, vă rog să primiți, domnule profesor, asigurarea celor mai bune sentimente ce vă păstrez.

Mihai Pop

4.

Iași, 22 iunie 1957

Stimate Tovarășe Director-Adjunct,

Am lipsit din Iași vreme îndelungată. Așa se explică de ce nu V-am confirmat încă primirea, în timpul absenței mele, a „Revistei de Folclor (coregrafico-muzical)”, pentru care țin să Vă mulțumesc. Am citit cu deosebită atenție expunerea Dvs. de principii, căreia îi asociați acel vast program de realizări, dorindu-Vă sincer să iasă din sfera teoriei și a utopicului spre cea a concretului... De asemenea, m-au interesat de aproape toate celelalte contribuții, în studii și materiale, și am apreciat cum se cuvine competența colaborare a D-lui I. Mușlea. Numai că revista – cel puțin prin acest prim volum – lasă impresia a fi circumscrisă în mod exclusiv unui sector limitat al folclorului nostru, pe care eu îl prețuiesc în cel mai înalt grad, dar care constituie totuși numai o porțiune din marele tot. Este, vreau să spun, o periodică ce se prezintă mai degrabă ca emanația unui Institut de Folclor Muzical decât a unui Institut de Folclor, care însușește toate ramurile acestei complexe discipline. Articolul lui O. Bârlea apare doar ca o excepție, care nu poate contrabalansa atmosfera generală, prin excelență

coregrafico-muzicală. Iar cel al Dvs., plasat în fruntea repertoriului de colaborări în sens atât de unilateral, aderă numai foarte parțial la ceea ce urmează.

Pe de altă parte, remarc că clișeele conformiste – deși într-o măsură modică și oarecum latentă – nu lipsesc totuși din revistă; nici chiar la Dvs. Ba ceea ce m-a mâhnit grozav, nici la maestrul Drăgoi însuși, care avea cel mai puțin nevoie de ele și căruia, evident, nu-i fac onoare. Se vede însă că e un blestem greu pe sărmana nație română, ca oameni din cei mai talentați ai ei să se-ncovoie, inutil pentru dânșii, dar profund dureros și păgubitor pentru marea noastră familie...

În ce privește scrisoarea Dvs., Vă pot spune că n-o mai așteptam de mult. (De altfel, ea nu-mi aduce nimic nou și nu e nici pe departe replica cea convenită la scrisoarea mea din iulie 1956, despre care mi-am făcut o clipă, iluzia că merita o altă ripostă). Prin urmare, cred că nu greșesc dac-am luat îndelunga Dvs. tăcere drept adevăratul răspuns. E cazul să Vă amintesc proverbul german: „Das Schweigen ist auch eine Antwort”. Păcat însă că un asemenea răspuns nu poate fi pasibil de o interpretare mai favorabilă Dvs., decât aceea pe care o am în mintea mea.

Îngăduiți-mi, rogu-Vă, să nu dau expresie acelei interpretări. Atâta doar țin să Vă fac cunoscut Dvs., ca și altora care ocupă locuri de răspundere pe pozițiile culturii și în special ale științei românești: Convingerea mea fermă e că poporul român este ursit să trăiască în veci (o afirm în ciuda infirmărilor pe care le-ar aduce exemple concrete ale istoriei!) și să-și realizeze în așa chip potențialul său psihic, încât să stârnească admirația lumii întregi. Iar demnitatea lui va rămâne-n veci nealterată, oricât de mulți inși izolați, care-și zic români, vor abdica de la demnitatea lor personală, într-un chip sau altul. Este dogma vieții mele și desfid pe oricine să-mi spună că sunt obscurantist, sau mistic ori șovinist, sau mai știu eu cum... Căci eu o consider postulat fundamental pentru orice român autentic (mă gândesc, firește, la intelectuali în primul rând). Dar dacă totuși, trebuie să admit prin absurd că România va pieri cândva în viitor, aceasta nu s-ar putea întâmpla decât numai din cauza umilei, calculatei cuminenii, ca și din cauza hipertroficei prudențe – ca să nu-i zic de-a dreptul lașitate – a oportuniștilor ei intelectuali! Este tot ceea ce am mai avut a Vă spune.

5.

Ministerul Învățământului și Culturii
 Institutul de Folclor
 Nikos Beloiannis, 25

București, 10.II.1958

Stimate Domnule Caraman,

„Încercarea moarte n-are”, spune proverbul; și, după bunele cuvinte ce mi-ați transmis prin Doamna Secoșan, mă iau și eu după proverbe și încerc din nou să vă propun o colaborare.

Institutul de Folclor împlinește în anul ce vine zece ani de activitate. Cu această ocazie vom scoate un volum festiv cu colaborări românești și internaționale. Volumul, ca orice „Festschrift”, va avea un format mare și cca. 400-500 pagini. El va cuprinde toate domeniile folclorului. Nu i-am fixat o tematică anume, ci am lăsat ca fiecare să colaboreze cu ce vrea. Aceasta mai cu seamă ținând [cont] de folcloriștii apuseni, care ne-au promis colaborarea. Am vrea să fie un volum în care să se întâlnească folcloriștii din apus cu cei din răsărit pe terenul unei colaborări științifice obiective și cred că acest lucru este azi cu puțință și chiar dorit din ambele părți, cum văd din legăturile din ce în ce mai strânse pe care Institutul nostru le are cu folcloristica de peste hotare.

V-aș ruga deci să ne dați și dv. un studiu de cca. 30 pagini, pe care să-l publicăm în acest volum.

Rugămintea mea, pornită modest la început, este foarte insistentă, căci n-aș vrea ca numele dv. să lipsească de la această manifestare, pe care o socot importantă, a folcloristicii românești.

În speranța unui răspuns afirmativ, de data aceasta, vă rog să credeți în sentimentele deosebite ce vă păstrez.

Mihai Pop

6.

1.XII.1961
 Iași, Fundacul Codrescu, nr. 1

Domnule Director-Adjunct,

La 29.IX.1961, V-am expediat expres-recomandat pe adresa Dvs., spre publicare, un m[anuscri]s dactilografiat cu titlul:

Observații critice urmate de discuția câtorva probleme etnografice și etnologice – cu privire specială asupra artei populare – la apariția cărții lui A. Václavík: Vyroční obyčeje a lidové umění. În ajun, la 28.IX, de asemenea Vă trimisesem recomandat – la aceeași adresă – o scrisoare explicativă, prin care, între altele, rugam în primul rând să-mi confirmați îndată primirea m[anu]s[cris]ului meu. De atunci, au trecut mai bine de două luni fără ca eu să fi primit din partea Dvs. nici un răspuns. E ca și cum aș fi aruncat o piatră într-o fântână părăsită. Îmi vine să exclam împreună cu Racine: „Ma patience à la raison fait place”! În adevăr, faptul mi se pare atât de insolit, încât nu știu cum să-l interpretez și cum să-l calific. În orice caz, cred că am dreptul să-l consider de cel mai rău augur pentru proiectatele mele relații de viitor cu Institutul de Folclor. Este drept că eu – așa cum Vă spuneam în scrisoarea mea – nu mă mai mir de nimic, că mă aștept la orice.

Dar totuși, dacă de politețe nu mai e desigur oportun să amintesc – ca de ceva cu totul anacronic, poate – se pune măcar chestia obișnuitelor relații interumane, care se bazează pe interes reciproc sau chiar unilateral și care, într-o societate civilizată, se cer să fie corecte. Trimițându-Vă m[anu]s[cris]ul meu pe adresa Dvs., eu V-am acordat o încredere cu totul specială. Nu eram oare îndreptățit să aștept de la Dvs. dovada că ați meritat din plin această încredere?? De ce mai era nevoie să fiu dezamăgit și pe o astfel de cale? Știți bine că eu V-am trimis m[anu]s[cris]ul pentru două săptămâni și cu rugămintea expresă de a-l reține numai dacă aveți nevoie de el, însă cu condiția de a mi-l restitui fără întârziere dacă nu Vă e necesar. Că nu Vă este necesar, am înțeles-o clar din tăcerea Dvs. atât de lungă și atât de completă. Eu, de data aceasta, vin să Vă rog un singur lucru: *să mă repuneți de urgență în posesia m[anu]s[cris]ului meu. Data cea mai târzie, până la care voi aștepta totuși, este 15 decembrie 1961.* Dacă pân-atunci nu-l voi primi, voi fi nevoit să mă adresez tov[arăș]ului Președinte al Academiei – factorul ierarhic suprem al Dvs. – rugându-l să intervină cu autoritatea D-sale, ca să mi se restituie m[anu]s[cris]ul.

E foarte probabil că Dvs. Vă veți fi amuzat mult pe seama naivității mele de a mă fi iluzionat o clipă că mai e cineva în România, care să mă considere util științei românești. Nu-mi pot ierta această naivitate cu adevărat impardonabilă; dar Vă asigur că este pentru ultima oară când Vă veți fi amuzat de iluzia mea atât de stupidă, sau, mai just, de halucinația mea, căci acum în sfârșit îmi dau seama că nu a avut nici

cel mai mic suport realist. Aștept deci nerăbdător m[anu]s[cris]ul ca să trag pentru totdeauna cortina și peste acest dezolant capitol.

P. Caraman

Post-Scriptum

Precum vedeți, nu am pus nici un moment ipoteza ca Dvs. să nu fi primit m[anu]s[cris]ul și scrisoarea mea. Dar dacă prin absurd se poate pune și o asemenea ipoteză – adică să admit probabilitatea că poșta nu și-a făcut datoria – atunci Vă rog să mă încunoștiințați pe dată – ca să reclam, dat fiind că păstrez recipisele ambelor misive.

7.

Ministerul Învățământului și Culturii
Institutul de Folclor
Nikos Beloiannis, 25

București, 27 dec. 1961

Stimate Domnule Caraman,

Răspunsul meu la articolul ce mi-ați trimis pentru „Revista de Folclor” a întârziat peste măsură și înțeleg că această întârziere v-a pus la încercare răbdarea. Ea se datorește însă numai intenției celei mai bune de a face ca articolul să apară. Cum probabil nu știți, pentru ca să se hotărască asupra apariției unui articol e nevoie de o serie de lecturi, procedură îndelungată care pune în unele cazuri la încercare răbdarea autorilor. Noi le cerem de obicei iertare pentru aceasta și fac acest lucru și acum, sperând că veți înțelege că întârzierea n-a fost răuvoitoare. Trecând prin aceste precizări peste aspectul formal, vreau să ajungem la fondul lucrurilor, la cele câteva probleme pe care le ridică articolul ce mi-ați trimis.

Articolul este plin de interes și cred, potrivit ca prin el, după o trecere de atâția ani, să reintrați în viața folclorică românească și internațională. Revista ar dori să-l publice în întregime deși primele șapte pagini ar putea constitui și ele o succintă recenzie a lucrării lui A. Václavík. Pentru ca să-l putem publica v-am sugera unele schimbări.

Astfel, la pag. 8-9 v-am propune să renunțați la discutarea faptului că A. Václavík introduce alături de cultura materială și spirituală și conceptul de cultură socială. Conceptul este general acceptat astăzi în lucrările de specialitate și necesar înțelegerii integrale

a culturii populare care, fie materială sau spirituală, este un fapt social determinat economic. Înțelegerea determinărilor economice și politice, a relațiilor sociale, este esențială oricărei cercetări științifice moderne a culturii populare. Dacă veți renunța la contestarea concepțiilor de cultură socială vor cădea implicit și acuzațiile de tezism, oportunist, conformism, lipsa de obiectivitate științifică, pe care pe nedrept le aduceți lui A. Václavík.

La pag. 12 și următoarele, socot de asemenea nejustă critica pe care o aduceți definirii pe care A. Václavík o face poporului. Este astăzi îndeobște știut că din popor fac parte categoriile sociale muncitoare în opoziție cu clasele dominante, deci, deși conținutul concret al conceptului este istoric variabil, la noi înainte de toate muncitorii și țărani. Încercând să limitați cuprinderea poporului numai la țărani, agricultori, păstori și unii meseriași rurali, reluați teza ruralistă extremistă pe care s-au situat folcloriștii noștri amatori în frunte cu A. Gorovei. De această teză au știut să profite cei care, de pe poziții fascizante, au speculat, între cele două războaie pe material folcloric, emițând teorii culturale de data aceasta cu adevărat oportuniste, pentru a fi pe placul mării burghezii și al expansiunii hitleriste. Studiile ce se fac în ultimul deceniu atât la noi cât și în străinătate, nu numai în țările socialiste, ci mai cu seamă în cele capitaliste, asupra folclorului muncitoresc, arată importanta contribuție a muncitorilor la cultura populară. V-ași propune deci să renunțați și la această critică ce socot că nu se justifică principal.

La pag. 15 și următoarele, unde discutați raportul dintre arta populară și arta cultă, v-ași propune să reexaminați atitudinea față de teoria lui Hans Neumann. Incontestabil, există o pătrundere de bunuri culte în popor și cercetările occidentale în diferitele domenii: plastică, teatru, muzică, literatură etc. cele ale lui John Mayer pe care le citați, precum și exemplele de la noi pe care le amintiți, arată aceasta. Totuși, cred că fundamental teoria lui H. Neumann și „lozinca” lui Hoffmann-Krayer, care contestă poporului puterea de a crea dincolo de stadiul magic sunt, cum a arătat I. Spammer, greșite. Deci nu cred că se mai poate spune astăzi că Neumann n-a greșit decât prin exagerare (pag. 16) sau că teoria lui „rămâne de nezdruncinat” (pag. 18).

La pag. 21-22, unde discutați contribuția lăutarilor la folclorul nostru, cred că sunteți uneori prea aspru față de țigani și vă lăsați furat de anumite impresii. Un studiu al lui Gh. Ciobanu, despre folclorul unui mare sat de lăutari din câmpia Munteniei, arată pe bază de cercetări

adâncite, care este realitatea și îmi dă dreptul să vă rog să gândiți și asupra acestei poziții pentru ca ea să nu distoneze cu aprecierile în general pozitive, asupra contribuției lor artistice la folclorul nostru.

La pag. 24, unde discutați problemele în legătură cu originea artei, ași vrea să vă sugerez să luați în considerare și teoriile marxiste despre originea artei în procesul muzicii, deci posibilitatea ca anumite fenomene artistice primare să fi avut un sens practic direct înainte de a avea rosturi magice, caracter mistic. Spuneți că fenomenele primare n-au fost artistice, „ci au urmărit inițial obiective de esență mistică, paralel cu cele practice de tip biologic”. Eu ași spune că au urmărit inițial obiective practice de tip biologic și chiar actele magice au fost dominate inițial de necesități biologice. Mi se pare mai corespunzător dezvoltării societății primitive.

La pag. 29, unde discutați caracterul popular al operei lui Repin și al unor scriitori și compozitori cehi, polonezi și ruși, cred că este o neînțelegere. Noi știm într-adevăr că prin faptul că socialismul a făcut marile opere artistice accesibile poporului muncitor și că aceste opere oglindesc, de pe poziția autorilor lor, lupta pentru libertate a poporului, ele sunt înțelese de popor și capătă, prin conținutul și funcția lor socială, caracter popular. Aceasta nu ne îndreptățește însă cum bine spuneți, să le identificăm cu creațiile folclorice.

Pentru alte lucruri de amănunt, mai cu seamă pentru anumite formulări pe care v-ași ruga să le revedeți, mi-am îngăduit să fac semne discrete cu creionul chiar la paginile respective. Se pot șterge ușor.

Convins că sugestiile ce vă fac nu sunt de natură să schimbe sensul articolului și că veți aprecia justetea lor și veți face modificările necesare, mă bucur de pe acum să-l pot publica cât mai curând în „Revista de Folclor” și sper că va fi cel care va deschide pentru folcloriștii noștri și pentru cei de peste hotare, lada comorilor pe care le-ați adunat în atâția ani de tăcere.

Cu deosebită considerație și cu înnoite scuze pentru supărarea ce v-a pricinuit-o întârzierea acestui răspuns.

Mihai Pop